

Asia: VN/25158/2023

EU:n datasäädöksen kansallinen täytäntöönpano - Arviomuistio

Lausunnonantajan lausunto

1. Millaisia vaikutuksia arvioitte datasäädöksen aiheuttavan organisaatiossanne, toimialallanne tai laajemmin Suomessa?

Datasäännöksen aiheuttamat vaikutukset Suomessa, eri toimialoilla ja erilaisissa organisaatioissa ovat käsityksemme mukaan huomattavia. Datasäännöksen haasteet tulee huomioida viranomaisresurssoinnissa, viranomaisten välisen yhteistyön toteuttamisessa ja yhteistyössä toimijoiden kanssa.

Datasäädös otetaan huomioon tutkimushankkeissa sillä se raamittaa tutkimuskohteiden järjestelyjä erityisesti datan jakamiseen liittyvissä hankkeissa. Tämä edellyttää tutkimushanketoiminnan suunnittelua siten, että datasäädöksen velvoitteet on täytetty.

2. Pidätkö arviomuistiossa esitettyjä linjauksia tarkoituksenmukaisina?

-

3. Mitä seikkoja viranomaisten yhteistyön järjestämisessä tulisi erityisesti ottaa huomioon?

Johtuen datasäädöksen monialaisuudesta ja osittain jopa kokonaan uudentyypisistä viranomaisvelvoitteista, viranomaisten välisen yhteistyön toimivuus tulee olemaan keskeistä. Tähän tulee varata riittävästi resursseja. Lisäksi tulee kiinnittää erityistä huomiota yhteistyön toteuttamistapoihin, jotta eri aihealueilta tulevat näkemykset saadaan sovitettua yhteen. Toisin sanoen, yhteistyö tulisi mieluummin toteuttaa proaktiivisesti ja iteratiivisesti keskustellen kuin yksinomaan lausunnonantomekanismein. Lisäksi voisi harkita, olisiko arviomuistiossa esiin nostettua tekijänoikeuden alueella toimivaa puolueettomien asiantuntijoiden luetteloa ja vastaavia toimintatapoja syytä laajentaa myös datasäädöksen täytäntöönpanon piiriin. Viranomaisten tulisi seurata täytäntöönpanoa muualla EU:ssa ja tuoda toimivia malleja kansalliseen toimeenpanoon.

4. Mitä kansallisten (viranomais-)menettelyiden osalta tulisi ottaa huomioon viranomaisten ja toimijoiden välisessä yhteistyössä? Onko sektoreittain jotain sellaista, mitä pitäisi erityisesti ottaa huomioon kun kyseessä on viranomaisyhteistyö?

Viranomaisten tulisi toimia tiiviissä yhteistyössä eri sektoreiden toimijoiden kanssa. Koska datasäädös on laaja-alainen, myös yhteistyön toimijoiden kanssa tulee olemaan hyvin laaja-alaista. Sen vuoksi on tärkeää, että viranomaisten keskustelu on välitöntä myös sektorikohtaisten toimijoiden verkostojen ja horisontaaliset yhteistyöaloitteiden (esim. data-avaruudet) kanssa. Koska datataloutta ollaan parhaillaan rakentamassa Euroopan laajuisesti ja se on dynaamisessa muutoksessa koko ajan, toimimalla tiiviissä yhteistyössä toimijoiden kanssa voidaan varmistaa se, että tulkintakäytäntö on relevanttia ja perustuu viimeaikaiselle teknologian ja toimintatapojen kehitykselle. Arviomuistiossa esitetään, että EU:n datasäädöksen viranomaistehtävät annettaisiin pääosin Liikenne- ja viestintävirastolle. Tässä yhteydessä tulee varmistaa, että ko. viranomaisilla on riittävä ymmärrys eri käyttötarpeista, jotta käytäntöönpano olisi joustavaa ja elinkeinoelämää tukevaa.

5. Mitä seuraamusten osalta erityisiä huomioita? Erityisesti sanktioitavien tekojen suhteen? Entä miten mahdollinen viranomaisen ”puuttumiskynnys” näissä tulisi mielestänne määritellä?

Datasäädöksen yhtenä keskeisenä tavoitteena on avata toimintamahdollisuuksia datapohjaiselle liiketoiminnalle ja palveluntarjonnalle, erityisesti pienet ja keskisuuret yritykset huomioiden. Tämä lainsäädännön kannustava vaikutus tulisi huomioida myös seuraamuskäytännössä. Seuraamuskäytännössä tulisi myös huomioida se, että datatalouden käytänteet ovat parhaillaan muotoutumassa, joten myös toimijat ovat uudenlaisen tilanteen edessä. Sen vuoksi painopiste varsinkin soveltamisen alkuvaiheessa tulisi olla ohjeistuksessa ja neuvonnassa. Ajantasainen ja konkreettinen ohjeistus ja neuvonta auttaa luomaan toimivia toimialaspesifisiä toimintatapoja. Selkeä toimintaympäristö luo luottamusta ja auttaa toimijoita, erityisesti pieniä ja keskisuuria yrityksiä, tarttumaan datatalouden luomiin mahdollisuuksiin. Tällaisen ennakoitavissa olevan toimintaympäristön merkitystä liiketoiminnan luomisessa ja skaalaamisessa ei pidä aliarvioida.

6. Muita mahdollisia huomioita arviomuistioon tai asiaan liittyvään jatkovalmisteluun

Data säädökset luovat pohjaa, mutta eivät sellaisenaan riitä datatalouden luomisessa. Siten kansallisesti tulisi varmistaa, että viranomaiset myös muilla toiminnoillaan edistävät datatalouden hyötyjen mahdollistamista kansallisesti eikä rajoituta vain varmistamaan ns. compliance. Mahdollisiin säädösten ristiriitatilanteisiin pitäisi pyrkiä löytämään ratkaisu tehokkaasti.

Tuikka Tuomo
Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy